

MUHAFAZAKÂR İDEOLOJİNİN ÖZGÜRLÜK VE EŞİTLİK ANLAYIŞINDA TOPLUMSAL VE SİYASİ OTORİTELER

Meryem KARTAL* & Haluk YAMAN**

Öz

Siyasi ideolojiler insanları bir fikir etrafında toplayabilen, modern zamanların önemli harç dokusu olmuştur. Her ideoloji kendi çerçevesini çizerek sınırlarını belirlemiştir. Bu sınırlar içerisinde ideolojilerin temel kabulleri söz konusu olmuştur. Siyasi ve sosyal normlara göre inşa edilen bu temel kabulleriyle muhafazakâr ideoloji, Batı'nın siyasi düşünce tarihinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Liberalizm ve sosyalizm gibi ideolojilerden farklı bir düzen tasavvurunu ortaya atan muhafazakâr ideoloji, müstakil ve tek bir çizgide ilerleyen, bütüncül bir ideoloji değildir. Zamanla değişime uğramış ve kendi içerisinde farklı yorumlarla çeşitlenmiştir. Muhafazakâr düşüncenin temel kabulleri içerisinde özgürlük ve eşitlik kavramlarına karşı tutumu ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmada muhafazakâr ideolojinin kavramsal çerçevesi ve temel kabulleri ifade edildikten sonra muhafazakâr ideolojinin özgürlük ve eşitlik kavramlarına bakış açısına değinilmiştir. Özgürlük ve eşitlik kavramlarının toplumsal kullanımında muhafazakâr ideolojinin otorite ile olan ilişkisi ifade edilmiştir. Bu çalışma, muhafazakâr anlayışın siyasi ve toplumsal otoriteler ile olan ilişkisinin, muhafazakâr ideolojinin güçlü kalmasında önemli bir rol oynadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çalışmanın sonucunda, literatürle uyumlu bir şekilde, Muhafazakâr siyasetin politika ürettiği değerler içerisinde, otoritenin ve hiyerarşinin önemli bir konumda olduğu iddia edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *İdeoloji, Muhafazakârlık, Özgürlük, Eşitlik, Otorite.*

SOCIAL AND POLITICAL AUTHORITIES IN CONSERVATIVE IDEOLOGY'S UNDERSTANDING OF FREEDOM AND EQUALITY

Abstract

Political ideologies have been an important part of modern times that can gather people around an idea. Each ideology has drawn its own framework and defined its limits. Within these limits, there are basic acceptances of ideologies. Conservative ideology, with these basic acceptances built according to political and

* Doktora Öğrencisi, (YÖK 100/2000 Siyaset Psikolojisi Öncelikli Alan), Hitit Üniversitesi, LEE, Siyaset Bilimi, meryemkartal1995@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3049-2053>

** Dr. Arş. Gör. Fırat Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hyaman@firat.edu.tr. <https://orcid.org/0000-0001-6536-9042>

social norms, has a very important place in the history of Western political thought. Conservative ideology, which proposes a different conception of order from ideologies such as liberalism and socialism, is not an independent and holistic ideology that proceeds in a single line. It has changed over time and diversified with different interpretations within itself. Among the basic assumptions of conservative thought, its attitude towards the concepts of freedom and equality stands out. In this study, after expressing the conceptual framework and basic acceptances of the conservative ideology, the perspective of the conservative ideology on the concepts of freedom and equality was discussed. In the social use of the concepts of freedom and equality, the relationship of conservative ideology with authority was also examined. This study aimed to reveal that the relationship of conservative understanding with political and social authorities plays an important role in keeping conservative ideology strong. As a result of this study, in line with the literature, it was claimed that authority and hierarchy are in an important position within the values that Conservative politics produces policy.

Keywords: Ideology, Conservatism, Freedom, Equality, Authority.

Giriş

Muhafazakârlık, aydınlanma çağından bugüne kadar farklı eğilimler içerisinde liberal, liberteryen, neo, kültürel ve paternalist gibi öncüllerle bir arada yeniden tanımlanmaya çalışılan bir ideoloji olarak gelişimini devam ettirmektedir. Kaygan bir zemine sahip olmakla birlikte kendi argümanları olan ve çerçevesi olan bir ideolojidir. Muhafazakârlık bir yaşam tarzı olarak çok eskilere dayandırılrsa da modern bir ideoloji olarak başlangıcı aydınlanma dönemi içerisinde konumlandırılabilir. Aklın merkeze alındığı ve pozitif düşüncenin her türlü gelişiminin içerisine yerleştirildiği aydınlanma döneminde, özgürlük ve eşitlik gibi olguların da farklı düşüncelerde değer bulduğunu söylemek mümkündür. Bir düşüncenin ya da davranışın başka bir etkiyle belirlenemediği ve bireyin yalnızca kendi isteklerine dayalı bir hal içerisinde olduğu özgürlük mefhumunda muhafazakâr düşüncenin bakışı diğer ideolojilerden farklılaşmaktadır. Otorite figürleri muhafazakâr ideoloji içerisinde baskın bir şekilde özgürlük anlayışını değiştirmekte ve özgürlüğü otoriteye bağlılık düzeyine indirgemektedir. Otoriteye bağlılık içerisinde şekillenen özgürlük siyasi ve sosyal otoritelerden azade olamamaktadır. Muhafazakâr düşüncenin Tanrı ve mistik duygular içerisinde şekillendirmekten kaçınmadığı özgürlük olgusunda evrenin yaratıcısı olan Tanrı, muhafazakâr düşünce için düzenin kurucusudur. Benzer durumu eşitlik olgusu için de ifade etmek mümkündür.

Eşitlik, farklı ideolojilerin bir amaç olarak gördüğü önemli hedeflerden birisidir. Muhafazakâr ideoloji eşitliği nihai bir hedef olarak değerlendirmez. Eşitsizlik ise bir sorun olarak görülmez. Muhafazakâr ideolojide eşitsizlik, toplumsal norm ve statülerin gereği bir sonuç olarak ele alınmaktadır. Toplumsal yaşamın sahip olduğu zorunluluklar ve sınırlılıklar içerisinde var olan hiyerarşi, eşitlik olgusunun sağlanamayacağına bir göstergesi durumundadır. Muhafazakâr ideolojinin sınırları içerisinde tam bir özgürlük

ve eşitlik arayışı toplumsal yaşamın bir gerekçesi olarak görülmez. Toplumsal yaşamın kendisinde mevcut olan hiyerarşi ve eşitsizlik durumu geçmişten bu yana süregelmektedir. Doğal bir olgu olarak değerlendirilen eşitsizlik durumu bireyi ele alırken toplumsal alanda var olan eşitsizlik ise toplum organizasyonunun var ettiği bir değerdir. Bireyin doğuştan gelen özellikleri diğer insanlara üstünlük gösteriyorsa bu muhafazakâr ideoloji tarafından yadırganmayan ve devamının gerekli görüldüğü bir durumdur. Toplumsal alandaki eşitsizlik ise toplumun organik bir yapı olarak görülmesinden ileri gelmektedir. Muhafazakâr ideolojinin gerek eşitlik ve gerekse özgürlük olgularına bakış açısının genel olarak değişmezlik üzerine kurgulandığı söylenebilir. Her ne kadar değişime olumlu bakan farklı muhafazakâr tutumlar olmuş olsa da genel olarak özgürlük ve eşitlik kavramları içerisinde bağımlı bir anlayışın olduğunu söylemek mümkündür. Bağımlı anlayış ise muhafazakâr ideolojiyi otorite ile olan işbirliğine yaklaştırmaktadır.

Bu çalışmada özgürlük ve eşitlik kavramlarının muhafazakâr ideolojide nasıl yer bulduğuna değinilmiştir. Buradan hareketle özgürlük ve eşitlik kavramlarının toplum içerisindeki uygulamalarda otorite ile olan ilişkisi incelenmiştir. Muhafazakâr ideolojide, toplumun istikrarının devamlılığı için otoritenin önemli bir olgu olduğu düşüncesi ele alınmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde muhafazakâr ideoloji ve temel kabulleri açıklanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde muhafazakâr ideolojinin eşitlik ve özgürlük anlayışı açıklanmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise muhafazakâr ideoloji içerisinde toplumsal ve siyasal otoritelere olan bağlılık ele alınmıştır. Çalışma bütünsel bir bakış açısı ile özgürlük ve eşitliğin muhafazakâr ideolojideki yansımaları ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Çalışmada literatür taraması yapılarak betimsel bir yöntem izlenmiştir. Sonuç olarak muhafazakârlığın devamı için otoriteye sadık bir yaklaşımın, muhafazakâr ideolojinin çizdiği sınırlar içerisinde gerekli olduğu tespit edilmiştir.

1. MUHAFAZKAR İDEOLOJİ VE TEMEL KABULLERİ

Muhafazakârlık, günlük dilde “muhafaza etmek”, “ihtiyatlı davranmak”, “değişim korkusu” ve “değişimin reddi” gibi farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Muhafazakarlık liberalizme bir tepki olarak doğmuştur. Liberalizmin özgürlük üzerine geliştirmiş olduğu vurgunun toplumun temellerini sarsacağını dile getirmiştir (Yayla, 2015: 91). Muhafazakârlığın merkezinde, modernitede ortaya çıkan gelenek kavramı vardır. 18. yüzyılın sonlarında, açık bir siyasal kaynak olarak “geçmişin” seferber edilmesi özellikle önemli hale gelmiş ve “eski” ve “modern”in aksine “geleneksel” ve “modern” arasındaki bir karşıtlık vurgulanmıştır (Stanford Encyclopedia, 2015). Sosyal değişime yönelik liberal ve özellikle sosyalist yaklaşımlardan farklı olarak, muhafazakârlar, büyük ölçekli ve yukarıdan aşağıya reformları başarılı bir şekilde gerçekleştirmek için gerekli olan yeterli bilginin hazır olduğu varsayımına daha az eğilimlidirler (Andreasson, 2014: 3).

Muhafazakârlık, son iki yüzyıldan beri Batı kültüründeki başlıca entelektüel ve politik düşünce türlerinden biri olmuştur (Boyd, Harrison, 2018). Sahip olduğu entelektüel arka plan ile birlikte insana, topluma ve siyasal ilişkilere dair önemli düşünceleri barındırmıştır. Geleneğin idrak edilme şekli, insanın beşeri eksikliğine olan vurgusu, otoriteye yaklaşım tarzı, mülkiyete bakış açısı ve organik toplum anlayışı muhafazakâr düşüncenin temel argümanları olarak ifade edilmektedir.

1.1. Kavramsal Boyut

19. yüzyılın başlarında muhafazakârlık, özellikle ABD’de, kamusal işlere yönelik kötümser bir görüşü ima eden bir içeriğe sahip olmuştur. Muhafazakârlık terimi, Fransız Devrimi’nin ilkelerine ve ruhuna karşı bir muhalefeti çağrıştırmıştır. Süreç içerisinde İngiltere’deki muhafazakâr bakış, aşamalı bir şekilde Whig’lere karşı ana muhalefet partisi olan Tory’leri temsil eden bir dönüşümü yaşamıştır (Heywood, 2021:168). Muhafazakârlık kendisini, ulusal kültür ve mevcut geleneklere intibak ettirdiği sürece önemli ölçüde çeşitlenmiştir.

Muhafazakârlığın bir kavram olarak tanımlanması, farklı siyasi ve ideolojik taraflarca benimsenir olması, bağımsız bir ideoloji olması ve geliştiği yer olan Batı’da dahi tek bir biçiminin olmamasından dolayı güçleşmektedir. Bu durumun üstesinden gelmek adına tercih edilen yöntemlerden birisi muhafazakârlığı “siyasal tutum muhafazakârlığı” ve “siyasal düşünce muhafazakârlığı” olarak ayırmaktır (Akıncı, 2009: 135). Tutum muhafazakârlığı, genel olarak varlıklı kesimlerin geliştirdiği bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Çaha, 2001: 97).

Muhafazakâr terimi siyasi bir ideoloji olarak ilk defa Fransa’da, Restorasyon döneminde ortaya çıkmış ve ilk kez Chateaubriand’ın çıkardığı ‘Muhafazakâr’ gazetesinde kullanılmıştır (Özyurt, 2007:152). Genel olarak “mevcut hukuki durumunun muhafazasını savunan” ve toplumdaki radikal / köklü değişimlere karşı çıkan bir düşünce/ideoloji olarak ifade edilmiştir. Muhafazakâr düşünce, toplumdaki geleneksel kurumlara saygı duyulması gerektiğini ve bu kurumlarda yapılacak herhangi bir değişikliğin ve reformların toplumsal deformasyonlara neden olacağını savunmaktadır (Aktan, 2007: 51).

Muhafazakâr düşüncenin gelişiminde Edmund Burke, Joseph de Maistre ve Benjamin Disraeli gibi isimleri görmek mümkündür. Joseph de Maistre (1753-1821) Kıta Avrupası’nda karşılık bulan bir muhafazakârlık türünü anlamlandırmışken Edmund Burke’un (1729-1797) muhafazakarlık anlayışı Anglo-Amerikan muhafazakarlığın temellerini oluşturmuştur. Burke, muhafazakârlık hakkındaki fikirlerine “Fransa’daki Devrim Üzerine Düşünceler” (Reflections on the Revolution in France) ve “Yeni Whig’lerden Eski Whig’lere Bir Rica” (An Appeal From the New Whigs to the Old) adlı eserlerinde yer vermiştir (Aktan, 2007: 52). İngiliz muhafazakârlığı temelde Edmund Burke’ün fikirleri ekseninde çeşitlenmiştir (Mollaer, 2004: 160).

Burke, değişime körü körüne bir direnci savunmaz. Burke'un savunduğu şey, muhafaza etmek için değişmeye yönelik tedbirli bir isteklilik hâlidir. 19. yüzyılda Kıta Avrupa'sında gelişen muhafazakârlık ise yükselen reform dalgaları karşısında otokratik değerleri ve monarşileri savunmuştur. Öte taraftan İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya ve Almanya'da sosyal reform ve siyasi demokrasi tam anlamıyla kabul edilmiştir. Muhafazakârlığın Batı'daki modernleşme sürecine ve Fransız Devrimi'ne bir tepki olarak ortaya çıkmış olması bu ideolojinin Kuzey Amerika ve Avrupa dışında kalan alanlardaki tespitini güçleştirmektedir (Heywood, 2013: 83- 84). Muhafazakâr düşüncenin siyasi çizgisi içinde yer alan ve yaşadığı dönemde muhafazakârlığın felsefi ve siyasi fikirlerine önemli katkılar sunan düşünürlerden biri de Robert Nisbet'tir. Nisbet (1913-1996), muhafazakâr düşüncenin temel ilke ve kabullerini, ideolojinin kendini hissettirdiği tarihi sosyolojik dönemlerle birlikte ele almıştır (Özipek ve Bülbül, 2007: 23).

Fransız Devrimi'nin tüm dünyada ortaya çıkardığı değişimin yansımaları ve sanayileşmenin toplumsal hayata yansımaları Batı uygarlığı içerisinde farklı iki ideolojik cepheden verilen cevaplarla karşılık bulmuştur. Liberalizm ve muhafazakârlık şeklinde beliren bu ideolojilerin temsil ettikleri sınıflar ve savundukları teoriler birbirinden farklılık göstermiştir. Liberalizm ilerlemeci ve bireyci bir anlayışı benimserken muhafazakârlık bunun karşısında aristokratik temelli ve geleneksel bir anlayışı savunmuştur (Sarıtaş, 2019: 84). Muhafazakârlığın kurumsallaşma sürecini meydana getiren gelişmeler ise Aydınlanma Dönemi, Sanayileşme ve Fransız İhtilali süreçlerinde izlenebilmektedir.

Muhafazakârlığın, Fransız siyasi literatürüne girmesi Fransız Devrimi'nden sonra olmuştur. Siyasi açıdan bakıldığında muhafazakârlığın temel amacının reformlara temkinli yaklaşmak ve tedrici bir destek vermek, statükoyu korumak olduğu söylenebilir. Muhafazakârlık, Batı siyasi düşünce tarihinde üretilen ancak benimsendiği yerlerdeki kültürel değerlerden de etkilenen bir ideoloji olmuştur.

Kirk, muhafazakârlığın kutsal bir ders kitabının ya da Das Kapitali'nin olmadığını belirtmektedir. Böylece muhafazakârlık, evrensel ve kesin ilkelerden birtakım çıkarımlar ortaya koyamaz (Kirk, 2020: 34-35). Oakeshott da muhafazakârlığın genel bir prensipler bütünü sunmadığını ifade eder (Oakeshott, 2020: 53). Muhafazakârlığın bu kabulleri muhafazakâr ideolojinin bir çerçeveye sahip olmadığı anlamına gelmez. Beşeri eksiklik, hiyerarşi ve otorite, mülkiyet gibi olgular muhafazakâr ideolojinin temel ilkeleri arasındadır (Heywood, 2013: 94). Muhafazakâr siyasi düşünce, 18. yüzyıl Aydınlanma düşüncesinin temel dayanaklarından biri olan kurucu rasyonalizme ve bu rasyonalizmin ekseninde şekillenen ideolojilere, geçmişin değerlerini yok saydıkları/reddettikleri nedeniyle karşı çıkmaktadır ve tedrici bir gelişmeyi savunmaktadır. Bununla birlikte muhafazakârların Fransız Devrimi ile birlikte gelişen eşitlik, kardeşlik ve özgürlük kavramlarına karşı temkinli yaklaşımlara sahip olduğunu da söylemek mümkündür.

Muhafazakârlığın özgürlük anlayışı liberalizm ve sosyalizm için geçerli olan pozitif ve negatif özgürlük anlayışından farklılık göstermektedir. Muhafazakârlık, özgürlüğün sınırlarını evrensel düzeyde kabul görececek bir açıklama çabası içerisinde değildir. Muhafazakârlık için özgürlük her toplumun kendi tecrübelerinin ürünüdür. Söz konusu özgürlükler, normlar, somut toplumsal kurallar ve ilişkiler ekseninde anlam kazanmaktadır (Özipek, 2004: 131). Eşitsizlik ve hiyerarşi için ise gereken atmosfer, insan hayatı boyunca doğal ve değişmeyen bir özellikte olmuş ve bu şekilde kabul edilmiştir (Eren, 2012: 108). Var olan hiyerarşik yapı, eşitsizliği kaçınılmaz hale getirmektedir ve muhafazakâr bakış için artık eşitsizlik doğal bir durumdur. Bu açıdan bakıldığında toplumdaki siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel vb. sorunların temelinde mevcut ekonomik ve toplumsal eşitsizlikler yer almaz. Toplumda bazı olumsuzluklar var ise de bu olumsuzlukların temelinde insan doğasının kötülüğü ve hiçbir zaman düzelmeyecek anlayışı yer almaktadır (Alexander, 2015: 981-982).

1.2. Muhafazakârlığın Temel Kabulleri

Muhafazakâr düşünceye yön veren olaylar içerisinde siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeleri bir arada görmek mümkündür. Ulus devlet ekseninde yeni siyasi örgütlenmelere kapı aralayan ve mevcut rejimlere meydan okuyan, özgürlük, eşitlik ve adaleti merkeze alan Fransız İhtilali muhafazakâr düşüncenin gelişiminde önemli bir yerdedir. Fransız İhtilali gibi Sanayi Devrimi de öncülük ettiği kapitalist sistemle birlikte toplumların örgütlenmesinde kökten değişiklikler meydana getirmiş ve muhafazakâr düşüncenin gelişmesine önemli katkılar sunmuştur. Din merkezli düşüncenin yerine akli koyan aydınlanma hareketi muhafazakâr ideolojinin şekillenmesinde önemli düşünce kalıplarının yaratılmasına sebep olmuştur. Bu gelişmelerin merkezinde değişimin varlığı ve mevcut düzene meydan okumak yer almaktadır. Değişimi reddeden ve mevcut düzenin devamından yana olan muhafazakâr düşünce, geçmişin dinginliğini değişimin yarattığı ve yaratacağı çatışmalı ortamlardan daha tercih edilebilir bulmuştur. Muhafazakârlığın felsefi temellerini oluşturan unsurlardan biri de rasyonel/otonom özne varsayımı ve insan doğasının iyimserliği konusundaki karşıtlıktır. Muhafazakârlık, sınırlı akıl kapasitesiyle mükemmel olmayan ve kusurlu bir insan doğası görüşünü temel almaktadır. Aklın yerine önyargıyı koyan muhafazakâr düşünce, sosyal ve siyasi sorunların kökeninde de insan doğasını görmektedir. Yaratılış itibarıyla eksik olan insanoğlunun, önyargı ve tarih aracılığı ile insan doğasında bulunan vahşiliğini ehlileştirebileceğini savunmaktadır (Akkaş, 2003:243).

Muhafazakarlık, kişisel yıkıcılıklara yol açan potansiyellere karşı kurumlara başvurmaktadır. Bu kuramlar arasında devlet ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Devlet, bireyleri işbirliği içinde hareket etmeye zorlar, devletin olmaması durumunda toplumsal yaşam da ortadan kalkar. Devlet; toplumun, hukukun ve ahlakın kaynağını oluşturmaktadır. Devlet toplumdaki

dengelerin korunmasından sorumlu, önemli bir görev üstlenmiştir. Devlet bu bağlamda güç ve kuvvet kullanma tekeli ile düzenlemeler yapmaya ve her alana müdahale etmeye yetkilidir (Peter, 2010: 33). Fakat, devletin gücünün de sınırlı olması gerekmektedir. Devleti dengeleyen sivil bir ruh bulunmaktadır. Din, devletten sonra ikincil bir öneme sahiptir ve aslında din, düzenin bekası ve devletin doğal amaçsallağı karşısında araçsal bir durumdadır (Öztürk ve Mollaer, 2006: 55). Muhafazakâr siyasi düşünce değişim, toplumsal ilerleme, yenileşme ve farklılaşma gibi kavramlara oldukça temkinli yaklaşmakta ve toplumsal olarak var olan değerlerin ve kurumların da kendilerini devam ettirmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu doğrultuda insani ilerleme ve gelişmenin, tarihsel süreç içerisinde, geçmişin de dikkate alınarak gerçekleştirilebileceği belirtilmektedir.

Muhafazakârlar, akla yer vermeye değil, rasyonalizme karşıdır. Bu yüzden, ideal bir toplum projesi çizerek, bütün toplumu o proje ekseninde dönüştürmeyi öngören rasyonalist siyaseti ve devrimi onaylamazlar. Hükümetin rolü de, topluma tercihlerin empoze edilmesinden ziyade barışı korumakla sınırlıdır. Hükümet, insan doğasının yetkin olmaması/yetersiz olmasından dolayı gereklidir. Bu yaklaşım dünyanın her yerinde aynı değildir. Anglo Amerikan muhafazakârlıkta demokrasi oldukça kolaylaştırıcı bir nitelik taşımaktadır. Bu konuda iyimser genellemeler yapmak, homojen bir muhafazakârlık anlayışı olmamasından kaynaklı çok da mümkün değildir. Genel olarak İngiliz ve Amerikan hükümetlerinde devletin kanun hâkimiyeti ile sınırlandırılması ve dogmatik olandan uzak olması gerektiği düşüncesi ağırlıktadır. Siyaseti de devlet yaklaşımında olduğu gibi oldukça sınırlı bir etkinlik alanı olarak gören muhafazakârlık, hükümet etme faaliyetinin, hayalî toplum projelerine veya yeryüzü cenneti vadeden, kendisini yeni bir insan ve yeni bir toplum yaratma adına her şeye yetkili gören liderlere tâbi kılınamayacağını savunmaktadır. Bununla birlikte din, gelenek, tarih gibi unsurlardan bağımsız saf rasyonalist siyaset anlayışının aksine muhafazakârlar, çoğunlukla ılımlı ve tedrici değişimi öngörmektedir (Özipek, 2004: 6-7). Tedrici bir değişimden yana olanların da tamamının tek bir muhafazakârlık gömleği içerisine yerleştirilmesi mümkün değildir.

Muhafazakârlığın önemli referanslarından birisi gelenektir. Dışarıdan bakıldığında muhafazakârların geleneğe bağlılıkları körü körüne bir bağlılık olarak görülebilir. Ancak muhafazakârlar geleneği bir çeşit bilgi veya bilgelik kaynağı olarak görmektedir. Gelenek soyut bir kategori olmaktan ziyade dini kurumlar, aile, üniversiteler, vakıflar, sosyal kurum ve belli toplumsal ahlak normlarında somutlaşmaktadır. Bu aracı kurumlar hem toplum için devlet karşısında bir ölçüde özerklik sağlar hem de toplumun bir arada olmasını sağlayan normatif temeller oluşturur (Erdoğan, 2004: 5). Gelenek, toplumsal tecrübelerin de muhassasıdır ve geleneksel normlar ve kurumlar bir toplumsal tarihsel tecrübenin somutlaşan birikimleridir.

Muhafazakâr siyasi düşüncenin felsefi temelini oluşturan unsurlardan biri de toplumdur. Muhafazakârlara göre toplum, geçmişten geleceğe uzanan

ve müdahaleye açık olmayan organik, canlı bir yapıdır. Bu tanım, muhafazakârların toplumun arka planında, tarihsellik, organiklik, farklılaşmış ve karmaşık bir yapı gördüklerini ortaya koymaktadır. Toplum, canlı ve işlevsel açıdan farklılaşan mükemmel bir organizma gibidir. Toplum, iç dinamiği ile kendini yenileme özelliğine sahiptir. Topluma yönelik olarak yapılacak yapay müdahaleler toplum yapısını bozmaktadır. Toplumdaki bir kuruma veya herhangi bir sınıfa yapılacak müdahaleler, sadece onunla sınırlı kalmamakta aynı zamanda toplumun diğer kesimlerini de derinden etkilemektedir (Çaha, 2006: 18). Toplum, ortak değerler ve inançlar ekseninde bir arada tutulan ve organik bir bütün olarak işleyen ahlaki bir cemaat olarak görülmektedir (Heywood, 2021: 168). Muhafazakâr düşüncede toplumun radikal değişimlere karşı korunması amacıyla; aristokratik bir tutum, devlet ve din gibi kurumlara karşı saygı, otoriteye birtakım ahlaki görevler vermek ve organik toplum anlayışına göre davranmak gibi ilkeler önem taşımaktadır. Böylece aklın ön plana çıkarılmasında din, devlet, mülkiyet ve toplumsal birlik gibi konular ön plana çıkartılmaktadır (Öztürk ve Mollaer, 2006: 54).

Muhafazakârlıkta siyasetten bireye kadar olan hemen her şeyde kendine özgünlüğün kabulü vardır ve evrensel olan şeylerin aslında ideolojik bir manipülasyon olduğuna inanılmaktadır. Muhafazakârlık, “tüm insanlığın ortak mirası” gibi ideolojik iddia ve ilkelere şüphe ile yaklaşmaktadır. Bu durumun en güzel örneği Fransız Devrimi’nin bir ürünü olarak ortaya çıkan insan hakları, adalet, özgürlük ve eşitlik gibi olguları hayal ürünü olarak değerlendirmesidir. Muhafazakârlık modern değişimin ideolojik bir dünya kurma çabasına karşın kültürel korunmayı ileri sürmektedir. İdeoloji ve bilim gibi araçlarla evrensel bir dünya ve medeniyet kurma çabalarına karşı çıkılarak yerelliğin ve özgünlüğün yaratmış olduğu kültürel birikime saygı duyulmaktadır (Çetin, 2004: 88). Liberallerin ve radikallerin değişimi arzulama hevesleri yanında Muhafazakârlar geleneklere, yerleşik kurumlara ve alışkanlıklara güvenmeyi tercih etmektedir. Bu özelliklerden yola çıkan John Stuart Mill, muhafazakârları uyuşuk kesim olarak nitelendirmiştir. Muhafazakârlara karşı yöneltilen temel eleştirilerden biri de muhafazakârların ilerlemeye yüz çevirdiğidir. Muhafazakârlar, büyük ilerlemelerin dünyayı şekillendirdiğini kabul etmese de kapsamlı iyileştirmelere/gelişmelere de karşı değillerdir (Kirk, 2005: 12-13).

2. MUHAFAZAKÂR İDEOLOJİDE ÖZGÜRLÜK VE EŞİTLİK ANLAYIŞI

Eşitlik ve özgürlük kavramları tüm fikir sistemlerinde tartışmalara konu olmuş olgular arasındadır. İnsanlıkla birlikte başlayan ilk meselelerden biri olan özgürlük, ilk felsefi argümanlarla birlikte filozofların dilinden düşmeyen söylemlerin içerisinde kendisine yer bulmuştur. Özgürlük, özü gereği pratik hamlelerin dışında gerçekleşme ihtimali olmayan ve vazgeçilmez bir hak olarak tüm kişisel eylem ve edimlerin, her toplumsal hareketin arka planında yer alan bir saik olarak ifade edilebilir (Adugit, 2013: 64). İnsanoğlunun

özgürlüğünün içeriği ve sınırları uzun yıllardır temel bir sorun olarak tartışılmaktadır. Özgürlük hakkında birçok yazılar yazılmasına rağmen hala her türlü özgürlüğün kendine ait net sınırlarını çizilebilirlik güçtür. İnsanın doğal ve toplumsal varlığıyla ilişkili olan özgürlük, düşünce tarihi boyunca insanın tinsel var oluşu ile doğrudan bağlantılı görülmüş ve sürekli sorgulanan kavramlardan biri olmuştur (Özçınar, 2013: 182). Bir insanın haklarının öteki karşısındaki kullanım değeri ve özgürlüğün başladığı nokta olarak anlaşılabilecek özgürlük, insani bir değer arayışı olarak pek çok toplumsal olayın da merkezinde yer almıştır.

Özgürlük, bir insani değer arayışı olarak antik çağlardan günümüze kadar gelen süreçte birçok düşünür ve filozof tarafından önemli bir amaç olarak paylaşılmıştır. Özgürlük kavramına, Antik Yunan'dan bugüne, birey-toplum-devlet temelinde farklı anlamlar yüklenmiştir. İnsanın neden özgür olması gerektiğini merkeze alan tek bir siyasi düşünce okulu olmamasına rağmen anlam bakımından ortak bir konsensüsün varlığından da söz etmek mümkün değildir (Bülbül, 2011: 32). Bugün için kabul gören bireysel özgürlüğün yaygın bir kabulle benimsendiğini söylemek mümkündür. Bireysel özgürlüğün yasal ve anayasal zeminde kapsam ve sınırlılıkları belirlenmiş durumdadır.

Aydınlanmacı felsefenin temel kurucu kavramlarından biri özgürlüktür. Özgürlük, modern felsefenin de en kapsamlı kavramlarından birini oluştururken Hannah Arendt (1906–1975) özgürlüğü siyasi bir kavram olarak değerlendirmiş ve insanın kendisini özel alandan ayırarak kamusal alana yerleştireceği görüşünü özgürlük mefhumu içerisinde tartışmıştır. Arendt, özgürlüğü düşünce alanında yer alan bir olgu olarak görmemektedir. Başka bir ifade ile Arendt, özgürlüğü insani ilişkiler alanı olarak kabul edip, siyasal alanda eşitlendiğini belirtmiştir. Arendt için siyasetin asıl varlık nedeni özgürlüktür ve bu yaklaşımını içsel özgürlüğe karşıt bir içerikte kullanmaktadır (Yılmaz, 2007: 16). Tüm ideolojiler için özgürlük vazgeçilmez ve aynı önemde değildir. Liberalizmin, anarşizmin ve sosyalizmin özgürlüğe bakış açıları değişmektedir. Liberalizm ve sosyalizm özgürlüğe önem vermekle birlikte özgürlükten anladıkları şey farklıdır. Muhafazakârlığın argümanları arasında ise özgürlük merkezi bir yer işgal etmemektedir. Liberal düşüncede özgürlük, temel bir referans değer olmakla birlikte bireylerin kendi kimliklerini belirlediği, kendi yararlarını gözettiği ve seçme haklarının olduğu bir sistem içerisinde anlam kazanmıştır. Muhafazakârlıkta özgürlük, esasen toplumu oluşturan bireylerin sorumlulukları, ödevleri ve tarihi bilinçlenme ile gerçekleşmektedir. Bu düşünce ekseninde iktidarı elinde bulunduranlar yükümlülükleri oranında bir özgürlüğe sahiptir (Akkaş, 2004: 69). Özgürlüğün ve düzen anlayışının muhafazakârlık için statik bir yapı arz ettiği düşünülmemelidir. Özgürlüğe olanak tanıyan kurumlar ve kurallar, tarihin belli bir döneminde inşa edilen ve sürekli tekrarlanan sabit bir görünüm arz etmemektedir.

Özgürlük, “negatif özgürlük” ve “pozitif özgürlük” şeklinde iki farklı çerçeveye ele alınmaktadır. Pozitif ve negatif özgürlük ayrımı sistematik olarak İngiliz filozofu T.H. Green tarafından yapılmıştır (Kurt, 2006: 201). Negatif özgürlük, klasik liberal öğretinin temelinde yer almakta ve başkalarından gelen tüm müdahalelerden kaçınma ve başkalarına da müdahale etmeme yükümlülüğünü ifade etmektedir (Berényi, 2015: 3). Hegel ise özgürlüğü klasik liberalizmde olduğu gibi bireyselci bağlamda değerlendirmez ve negatif özgürlük olarak algılamaz. Hegel, tercihlerimizin akla dayandığı zamanda ve duygularımıza gem vurabildiğimizde gerçekten özgür olabileceğimizi belirtmektedir. Hegel, gerçek özgürlüğün rasyonel bir düzen ya da toplumda var olabileceğini belirtmektedir. Bu açıdan Hegel’e göre bireyin asıl gayesi topluma ve kendisine karşı olan ödevlerini dengeleyebilmesidir (Bezci, 2006: 236).

Devlet, negatif özgürlüğün muhatabıdır ve bireylerin özgürlüğünü anayasa ve yasalarla güvence altına almakla yükümlüdür. Devlet, bu açıdan bakıldığında özgürlüğün anayasasını kurmakla görevlidir. Pozitif özgürlük ise devlete daha aktif görevler vermekte ve sosyal liberalizm anlayışını yansıtmaktadır. Pozitif özgürlük, özgürlüğün bireye ait bir değer olması ve devlet müdahalelerine karşı korumasının yanı sıra topluma ait olan ve devlet tarafından genişletilebilen bir değerdir (Karagöz, 2002: 285). Muhafazakârlıkta birey, içinde bulunduğu ve onu besleyen tüm sosyal grupların bir parçasıdır. Dolayısıyla içinde bulunduğu toplumdan koparılması mümkün değildir. Arkadaş, meslektaş, aile ve hatta ulus, bireyin anlamlı ve güvenli bir şekilde toplumda yaşamasına katkı sunmaktadır. Doğal olarak özgürlük, bireyi yalnız başına bırakmak değildir. Özgürlük, sosyal yükümlülüklerin ve değerlerin bilincinde/farkında olan bireylerle kurulan bağlantıların istikle kabul edilmesidir (Erdoğan, 2004: 6-7). Özgürlük, bireyin görevini yapmasını içerir ve toplumla bireyi birlikte tutan asıl unsurun bireyin ödev ve yükümlülükleri olduğu muhafazakâr ideolojinin kabullerinden çıkarılan bir neticedir. Bir ebeveynin çocuğuna nasıl davranması gerektiğini öğretmesi, çocuğun özgürlük alanına müdahale etmeden gerçekleştirilmesi istenen bir beklentidir. Bunu yaparken çocuğun menfaatlerini dikkate alarak ona rehberlik etmek durumundadır. Bu bir toplumsal kabul olarak tabana yayılmalıdır. Bireylerin haklarını bilmelerine rağmen ödevlerini kabul etmedikleri toplumlar genellikle “köksüz ve atomist” toplumlar olacaktır (Heywood, 2011: 90-91).

Özgürlük düşüncesi gibi eşitlik ve hiyerarşi kavramları da muhafazakâr düşüncede önem taşıyan temel kavramlardandır. Muhafazakârlık çalışmalarının pek çoğunda, Burke’den günümüze kadar olan süreçte, birçok yazar eşitlik ve hiyerarşi konularını ön plana çıkarmıştır. Muhafazakâr düşünce eşitlikten çok eşitsizliğe olan vurgusuyla dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda da eşitlik düşüncesi ile muhafazakârlığın yıldızının barışmadığı ifade edilebilir (Eren, 2012:108). Muhafazakâr düşünce içerisinde eşitlik olgusu hakkında ilk söylenmesi gereken şey eşitliğin toplumsal/sosyal boyutu

ile ele alındığıdır. Muhafazakârlar için eşitlik, toplumsal adaletin sağlanması açısından zorunlu şart değildir. Bununla birlikte toplumsal adaletin bir göstergesi de değildir. Toplumsal eşitliğe yer vermeyen muhafazakâr felsefe için eşitlik sadece prosedürel yani usulü olarak vardır. Bu açıdan bakıldığında eşitlik, kanunların ve hukukun adil ve tarafsız olarak tüm bireylere eşit uygulanmasını ifade etmektedir. Hukuk ve kanunlar, toplumdaki tüm bireylere ayırım yapılmadan uygulandığı zaman eşitlik sağlanmış demektir. Bu doğrultuda muhafazakâr düşüncede, toplumdaki belli grupların ulusal gelirden fazla pay alması veya bazı kesimlerin zengin olması haksızlık ya da adaletsizlik olarak görülmeyebilir. Muhafazakâr düşünürler için adaletsizlik, kişiler ekonomik üstünlükleri haksız şekilde elde etmiş ise söz konusudur. Bunu önlemenin en önemli yollarından biri de kanunların tarafsız ve adil bir şekilde uygulanmasını sağlamaktır. Muhafazakârlar, kanunlar tüm bireylere eşit uygulandığı zaman gerçek eşitliğin sağlanacağına inanır (Quinton, 1978: 260- 261).

Muhafazakâr anlayış içerisinde eşitlik ve adalet kavramının eşit tutulmasına karşı çıkan görüşlere rastlamak mümkündür. Muhafazakârların süreklilik ve tarihsellik konusuna olan vurguları sadece toplumların ve kültürlerin farklılığına değil aynı zamanda toplumu oluşturan bireylerin çeşitli beceri ve görevlere sahip olmasına karşı da sergilenmektedir. Bu yüzden liberal ideoloji tarafından sık sık vurgulanan tüm bireylerin doğuştan eşit olduğu düşüncesi muhafazakâr ideolojide karşılık bulmaz. Muhafazakârlık, yasaların içeriği ile değil onların oluşum şekliyle ilgilenirken adaletin tarafsız uygulanmasını savunmaktadır. Bireylerin hiçbir zaman mutlak bir eşitliğe sahip olamayacağı düşüncesini adalet anlayışının zorunlu bir sonucu olarak görmek yerine tarihsel gelişmelerin bir ürünü olarak görmektedir (Birler, 2018: 326). Eşitliğe dair muhafazakâr ideolojinin bu yaklaşımı eşitsizliğe duyulan sempatiyi değil eşitsizliğin hiyerarşinin bir sonucu olarak görülmesinin sebebidir.

Toplumda, farklı işlevler üstlenen yöneten, yönetilen, işçi ve işveren gibi sınıf ve grupların oluşturduğu eşitsizlik durumları söz konusudur. Bu grupların sahip olduğu işlevler ve görevlerinden kaynaklı eşitsizlikler muhafazakâr düşüncenin yararlı ve gerekli gördüğü eşitsizliklerdir. Toplumdaki eşitsizliğin nedenlerinin ortadan kaldırılması geleneklerin yok oluşuna ve özünü kaybetmesine neden olur. Bu durumda insanlar geleneklerin rehberliğinden yoksun kalır. Dolayısıyla eşitsizliğin ortadan kaldırılmasına yönelik bir yaklaşım muhafazakârlar tarafından kabul görmez (Eren, 2012: 113-115). Muhafazakârlar, insanlar arasında doğal bir eşitsizliğin olduğunu ve bu durumda da onların eşit gibi değerlendirilmesini de faydasız görmektedir. İnsanlar, Tanrı tarafından eşit olmayan özelliklere sahip olarak yaratılmıştır ve herkesin aynı özelliklere sahip olması da beklenemez. Eşitsizlik insanların doğalarının bir gereği olarak ortaya çıkmaktadır.

Toplumdaki tüm kesimlerin farklı özelliklere sahip olması nedeni ile vazgeçilmez olmaları, beraberinde eşitsizliğin varlığını da kaçınılmaz

kılmaktadır. Sınıfsal ve bireysel olarak bakıldığında eşitsizlikler daha açık görülmekte ve toplumdaki birçok kişinin ve kurumun ötekilere göre daha fazla imkâna sahip olduğu izlenebilmektedir. Aile, ekonomik imkanlar ve eğitim kurumlarının sunduğu imkânların farklılaşması eşitsizliği ortaya çıkarmaktadır. Toplumda ekonomik ve sosyal eşitliği yaratmaya çalışan her arzu ve çaba toplumsal bir ütopya olarak çoğu zaman klasik muhafazakâr anlayış tarafından dile getirilmiştir. Bu ütopyayı gerçekleştirme uğraşı beraberinde birçok tehlikeyi getirir. Eşitliği yakalamak amacıyla yapılan müdahaleler bireysel özgürlüklere zarar vermekte ve özgürlüklerin ortadan kalkmasına yol açmaktadır. Yapılması gereken eşitsizliği bir değişmez olarak görüp doğal bir sistemin getirisi şeklinde değerlendirmektir. Başka türlü bir yaklaşım toplumdaki mevcut değerleri tersine çevirmeye ve eşitsizliğin daha da artmasına yol açacaktır.

3. TOPLUMSAL VE SİYASAL OTORİTELERE BAĞIMLILIK

İktidar ve meşruluğunun bir aradalığının getirdiği otorite, siyasal ve toplumsal alanda varlığını perçinleyecek bütünlüğü sergilemek gibi bir zorunluluğu kendisinde hissetmektedir. Meşru bir iktidarın otorite olduğu zeminlerde siyaset, neyin doğru neyin yanlış, neyin iyi neyin kötü olduğuna dair verilen kararların belirleyicisi konumundadır. Bu noktadan sonra insanların rızaya dayalı kabul ettikleri bir merci olarak iktidar, bir otorite olarak şekillenmektedir (Küçükalp, 2011: 190). Otorite, insan yaşamına yön veren bir güç olarak hayatın her safhasında derinden hissedilmektedir. Muhafazakâr düşüncenin toplumsal aktörlere biçtiği roller içerisinde bireyler; aile, gelenek, tarih ve din gibi olguların birer parçasıdır. Çoğu zaman da organik bir bütünün parçalarıdır. Muhafazakâr düşüncenin savunduğu bu yaklaşım otoritenin kendiliğinden gelişen bir süreç olmasıyla paralel düşünülebilir. Toplumsal ve siyasal yaşamın devinimi içerisinde şekillenen roller değiştirilmek için müsait değildir. Değişim, toplumun ve siyasetin dengelerini bozacak bir gelişmedir.

Bireylerin özgürlüklerinin, öncelikle devlet olmak üzere çeşitli iktidar odaklarınınca kısıtlanmaya çalışılması, bu odaklar karşısında bir tampon görevi gören aracı kurumlar ve sosyal örgütlü yapıların ortadan kalkması ve her geçen gün geleneksel kurumlar tarafından sağlanan aidiyet duygusundan mahrum bırakılmaları, bireylerin toplumdan soyutlanmalarına yol açmıştır. Muhafazakâr düşünürler, devrimci fikirlerle beslenen modern ulus devletlerin, sivil alanı ve bireysel özgürlükleri daraltma girişimlerini ve bireyler üzerindeki tahakkümünü önemli bir sorun olarak görmüştür (Duman, 2017: 296). Otoriteye muhafazakâr ideolojinin duyduğu güven bireyin korunması temelinde sergilenmiş bir yaklaşımdır. Geçmişin ve gelenekselliğin kişiye sağlamış olduğu değerlerin koruyuculuğu otorite olgusu içerisinde ve otoritenin sahibi olan erkler üzerinden okunmuştur. Liberalizmin tehlikeli gördüğü otoriter yaklaşımlar muhafazakâr ideoloji içerisinde sakıncalı bir durum olarak görülmemiştir.

Muhafazakârlar için özgürlük, düzen ve otoriteden önce değil, onlardan sonra gelmesi gereken bir değerdir. Burke, özgürlüğün ancak düzenle bağlantılı olacağını ve düzen olmadan da özgürlüğün var olamayacağını belirtmiştir. Burke, bir toplumda bulunması gereken en temel şeylerin başında insan ihtiraslarını sınırlayan araçların olması gerektiğini savunur. Bu araçlarla insanların iradelerinin kontrol edilmesi, iradelerinin sınırlandırılması sağlanmaktadır. Bu araçlardan en önemlisi ve etkisi otoritedir (Duman, 2018: 107-108). Toplumsal ve siyasal otoritenin zayıflaması ve zaafa düşmesi halinde toplumda aşırılıklar ortaya çıkmaktadır. Muhafazakârlar için önemli olan düzenin devamının sağlanması da ancak otoriteler sayesinde gerçekleştirilmelidir (Feather, 1979: 1620). Toplumsal ve siyasal otoritelerin sunduğu güvenlik duvarının yıkılması özgürlükleri olabildiğince sınırsızlaştıracak ve bireylere birçok seçenek arasından tercih yapma imkânı sunacaktır. Söz konusu tercihlerin çokluğu ile birlikte radikal ve ani değişimler mevcut düzeni yok edebilecek olaylara her zaman açık olacaktır. Düzeni tehdit etmeyecek gelişmelerin yaratacağı belirsizlik ve bilinmezlik dahi muhafazakâr düşüncenin kabul etmek istemeyeceği bir gelişmedir.

Otorite toplumların katmanları arasında paylaşılmalıdır. Otoritenin toplumun katmanları arasında paylaşılmasındaki gaye iktidarın tiranlaşmasını önlemektedir. Bunun için bireylerden devlete kadar toplumun tüm kesimlerini yansıtabilecek nitelikte aracı ve güçlü sivil örgütlerin olması gereklidir. Toplumdaki otoritenin tek elde toplanması ve sivil örgütlerin güçlü ve çok kültürlü bir içerikte olmaması iktidarın, onu kullananların elinde yozlaşmasına ve toplumdaki sosyo-politik düzenin yıkılmasına yol açabilir (Phillips-Fein, 2011: 724-725). Otorite, muhafazakâr siyasi düşüncede devlet, kurum ve bireyler arasındaki ilişkileri belirleyen ve iktidarı açıklayan bir kavramdır. Muhafazakârlık, otorite ile yükümlülüğün doğru orantılı olduğunu belirtmekte ve iktidarın sahip olduğu otoriteyi toplumun geride kalanlarına karşı da meşru olarak kabul etmektedir. Toplumsal düzen ve istikrar ancak bu şekilde tesis edilebilir. Toplumsal düzen ve istikrarın otoriteye bağımlılığı, otoritenin devamını sağlayan önemli bir yargı olarak otoriteye hizmet etmektedir.

Otorite, muhafazakâr düşüncede verilen, seçilen, hakkıyla kazanılan ve saygı gösterilen anlamındadır. Bununla birlikte bireyler arası bağ da yine otorite aracılığı ile sağlanmalıdır. Bireyin, içinde bulunduğu toplumun kurallarına ve geleneklerine farklı düşünce ve eylemler içerisinde olması sivil düzen için bir tehdittir. Böyle bir durumda bireyin tüm hiyerarşik bağları kopar. Sevgi ve saygı aracılığı ile ve geleneksel bağlara bağlı kalınarak kurulan otorite, muhafazakâr düşüncede bireylere uymaları gereken kural ve değerleri göstermektedir (Akkaş, 2003: 249). Otorite sadece siyasal iktidar ile somutlaşmaz, yaşamın sürekliliği içerisinde kendisine başvurulabilecek üstün kurallar sistemi de otoritenin göstergesi olabilir ya da otoriteyi simgeleyebilir. Otoritenin devamlılığının sağlanmasına katkı sunar. Muhafazakâr düşüncede otorite anlayışının temel özelliği, siyasal otoriteyi aşan ve bireylere davranışlarında itaat etmesi gereken bazı ahlaki kuralların çerçevesini

belirleyen dini ya da dine dair olmayan inançlar için üstün bir buyurma gücünün belirleyicisi olmasıdır. Muhafazakâr düşüncede otoritenin niteliği ve sınırları konusunda farklı yaklaşımlar olmakla birlikte otoritenin gerekliliği hiçbir zaman tartışma konusu yapılmamıştır (Özipek, 2017: 105-110).

Devletin, bireylere hak ve özgürlüklerinin tanınmasını engellemesi, hak ve özgürlükler üzerinde devletin tekel oluşturmasını ve despotizmi ortaya çıkarmaktadır. Liberal öğretiler bu anlayışın en belirgin savunucu düşünceleridir. Bu durum despotizmin yaygınlaşması anlamına da gelmektedir. Muhafazakârlığın önemli temsilcilerinden olan Russell Kirk bu durumu mülkiyet ilişkisi üzerinden okumuş ve “mülkiyeti özel sahiplikten ayıran Leviathan (devlet) her şeyin efendisi haline gelir” şeklinde açıklamıştır. Despotizm tehlikesini ortadan kaldırmanın yolu ise özel girişim veya özel mülkiyeti engellemek değil, onlara ulaşmayı kolaylaştırmak ve mümkün olduğunca çok sayıda bireyin mülk edinmesini sağlamaktır. Ancak özel girişim ve özel mülkiyete verilen önem muhafazakâr düşünce için hiçbir zaman mutlak ve sınırsız bir erişim anlamına gelmez. Bu yaklaşım bireylerden birtakım beklentileri ortaya çıkarmaktadır. Muhafazakârlar, görev, yükümlülük ve sorumluluğu özgürlüğün vazgeçilmez değerleri olarak söylemleştirmekte ve bireylerin kendilerine düşen sorumluluk ve görevleri yerine getirmelerini toplumsal düzenin devamı için elzem görmektedir. İnsan, bir toplum içinde yaşıyorsa toplumun örgüsünden bağımsız olmadığı gibi toplumun yükleyeceği görev ve sorumluluklardan da bağımsız olamaz. Bireylerin yalnızca haklarını düşünmesi ve bunu önemsemesi muhafazakâr özgürlükle bağdaşmamaktadır. Görev, ödev ve sorumluluk aynı zamanda özel mülkiyet için de geçerlidir (Nisbet, 2011: 26).

Belirli bir tarihsel ve toplumsal bağlamdan azade olduğunu düşündüğü akla, içkin bir anlayış katmak görevini kendine yüklemiş olan aydınlanma düşüncesi ideal bir siyasal düzenin hayata geçmesi için devrimci bir siyasal dönüşümü öngörmüştür. Buna bağlı olarak akla aykırı kurumların kaldırılıp yerine akli merkeze alan kurumların yapılandırılmasını önermiştir. Muhafazakâr düşünce ise aydınlanmaya eleştirel bir yaklaşımla ve içerisinde büyüttüğü tepki ile birlikte iyinin ve doğrunun tarihsel deneyime içkin olduğunu ve dolayısıyla bu deneyimin zaten toplumsal kurumlar ve pratikler içerisinde var olduğunu ifade etmiştir. Devrimci bir siyasal değişimi ve kurumlar düzeyinde yeni bir yapılanmayı kabul etmemiştir. Siyasal değişimin var olan kurumlar üzerinden gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmuştur (Küçükakal, 2011: 45).

Toplumsal yaşamın kendisini bir sistem içerisinde değerlendirmek ve insanları istenilen bu sistem içerisinde bir arada tutabilmek için girişilen faaliyetlerin merkezinde ideolojileri görmek her zaman mümkün olmuştur. Toplumsal yaşamın içerisinde girişilen her otorite mücadelesinin olmazsa olmazı ideolojilerdir. Muhafazakâr ideoloji de farklı kabuller sergilese de toplumsal yaşama hâkim olma adına vermiş olduğu mücadelede koyduğu sınırlar ve kurallar toplumsal bir dizaynı akıllara getirmektedir. Toplumun

devamı bir düzen mefhumunu mecbur kılmaktadır. Bu düzen tabiat kuralları tarafından çizildiği gibi insani otoriteler tarafından da çizilebilmektedir. Tabiat kurallarının da insani otoritelerin de amacı uyumu yakalamaktır. Uyumlu bir toplumsal düzen içerisinde statü, rol ve görevler açısından farklılıkların olması kaçınılmazdır. Bu değerlere ait farklılıklar ise eşitsizliğe giden yolda temel belirleyenler konumundadır. Muhafazakâr düşünce toplumsal yaşamdaki eşitsizliğin büyük bir bölümünü doğal eşitsizlikler olarak somutlaştırmaktadır. Bu eşitsizliklerin düzeltilmesi zordur. Ancak toplumda doğal olmayan eşitsizlikler de vardır ve bu eşitsizlikler toplumsal yaşamın devamı için giderilmez (Bobbio, 1999: 109). Muhafazakâr düşünce bu yaklaşımı toplumsal yaşamın devamına bağlarken aynı zamanda yaşamın otorite erklerini de güçlendirmektedir. Burke'un toplum tanımlamasında, tarihsel süreçteki eşitsiz grupların toplamı söz konusudur. Burke'un yaklaşımına göre tüm toplumlar farklı vasıflara sahip yurttaşları barındırır ve bunlardan bazıları diğerlerine göre daha üstündür. Bu toplumlar arasındaki eşitsizliği ortadan kaldırma çabası boş bir uğraştan başka bir şey değildir. Eşitsizliği tasfiye etmek hiçbir zaman eşitliği getirmez (Ebenstein, 2003: 270-271). Kirk ise insanların doğal bir eşitsizlik içinde bulduklarını ve Tanrı, insanların nasıl ve hangi konumda yaşayıp uğraşmalarını istemiş ise insanların bunu kabul etmekle yükümlü olduklarını belirtmiş ve eşitsizlik olmadan başkalarına iyilik yapma ve onlara şükran duyma fırsatının olmadığını ifade etmiştir (Burns, 1984: 306). Tanrı adına yaratılan otorite Kirk'un anlayışında toplumsal yapıya indirgenmiş ve otoriteye itaat Tanrı'ya olan itaat algısına hizmet etmiştir.

Sonuç

Batı tarihinin bir ürünü olarak ortaya çıkan muhafazakârlık, tarihsel süreçte şekillenen modern ideolojilerden biri olmuştur. Modern siyasi düşünceyi etkileyen üç önemli düşünce geleneğinden biri olan muhafazakârlık, 18. yüzyıldan itibaren liberalizm ve sosyalizm ile birlikte önde gelen ideolojilerden birisi olarak kitleleri bir düşünce kalıbı etrafında toplamayı başarmıştır. Farklı fraksiyonlara sahip bir düşünce geleneği olan muhafazakârlık, mücadele verdiği diğer ideolojik anlayışlar gibi insani değerlerden toplumsal olaylara kadar oldukça geniş bir yelpazede fikirler tayfi sunmuştur. Muhafazakârlığın felsefi temelinde; insan doğası, organik toplum, düzen, hiyerarşi, otorite, akılcılık ve rasyonel otonom özne eleştirisi, devlet ve siyaset gibi konular yer almaktadır.

Burke'ten günümüze kadar muhafazakâr düşüncenin seyri içerisinde eşitlik ve hiyerarşi konusu ön planda olmuştur. Eşitlik, bir kavram olarak muhafazakâr düşüncede daha çok olumsuzluğu ile yani eşitsizlik şeklinde konu edilmiştir. Vurgu, eşitlikten ziyade bireysel ve toplumsal var oluş içerisindeki eşitsizliğe yapılmıştır. Toplumda doğal bir aristokrasinin olduğu varsayımı muhafazakâr düşüncede güçlüdür. Adalet için eşitlik, mutlak bir zorunluluk olarak görülmemiştir. Eşitlik yalnızca Tanrı karşısında ve hukuksal çerçevede

söz konusudur. Toplumsal yaşamda bazı kesimlerin ekonomik, siyasi ve sosyal açıdan üstün olması olağan/normal kabul edilmektedir. Bu eşitsizlik halinin ortadan kaldırılmasına yönelik bir çaba gösterilmez. Böyle bir çaba muhafazakâr ideolojinin inandığı otorite ve hiyerarşi gibi olguların sürekliliğine zarar verecektir.

Otorite ve hiyerarşiye rağmen bir özgürlük ve eşitlik anlayışı muhafazakâr ideolojinin kabul etmeyeceği bir anlayıştır. Özgürlük ve eşitliğin kabulü, muhafazakâr düşüncenin savunduğu sosyal ve kurumsal otoritenin varlığını tehdit edebilecek gelişmelere açık olacaktır. Bu tarz gelişmeler toplumsal düzen için de tehdit oluşturacaktır. Düzenin varlığı ve devamı, toplumsal belirsizliklerin egemen olduğu bir dünyada insanlara güven veren ve onların topluma aidiyet duymalarını sağlayan önemli bir gerekçe olarak görülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Haluk Yaman %50, Meryem Kartal %50

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Haluk Yaman %50, Meryem Kartal %50

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: The authors declare that they have no conflicts of interest.

Kaynakça

Adugit, Y. (2013). “Özgürlüğün Kısa Tarihi”. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*. 16. ss.63–93.

Andreasson, S. (2014). Conservatism. (In book: *Political Ideologies*). Routledge: United Kingdom.

Akıncı, M. (2009). Muhafazakarlık ve Değişim: Değişime Direniş mi Yoksa İhtiyatlı Değişimi Savunmak mı? *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi* 1 (1). s. 135.

Akkaş, H. H. (2003). “Muhafazakar Siyasi Düşünce Kavramı Üzerine”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 4 (2)..ss. 242–254.

Aktan, C. C. (2007). Muhafazakarlık ve Liberal Düşünce. *Köprü Dergisi*. (97). ss.51-57.

Alexander, J. (2015). “The Major Ideologies of Liberalism. Socialism and

Conservatism”. *Political Studies Review*. 13(4) pp. 485-493.

- Berényi, Z. (2015). “Conservatism, Sustainability and Freedom”. *Conservatism, Radicalism and Fundamentalism - 2nd Conference of the Biannual conference series on Conservatism* At: University of Debrecen, Debrecen, Hungary. ss. 1–7.
- Bezci, B. (2006). “Hegel’in Felsefesinde Etik Politik Olan ve Özgürlük”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 21(2). ss.235–251.
- Birler, Ö. (2018). Muhafazakarlık. (Ed. G. Atılğan ve A. Aytekin) *Siyaset Bilimi, Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinlerarası İlişkiler* (ss. 316-328). İstanbul: Yordam Kitap.
- Bobbio, N. (1999). *Sağ ve Sol Politik Bir Ayrımın Anlamı*. (Çev. Z.Yılmaz). Ankara: Dost Kitapevi.
- Boyd, T., Harrison, K. (2018). Conservatism. <http://dx.doi.org/10.7765/9781526137951.00013>.
- Bourke, R. (2000). “Liberty, Authority and Trust in Burke’s Idea of Empire”. *Journal of the History of Ideas*. 61(3). ss. 453-471.
- Burns, E. (1984). *Çağdaş Siyasal Düşünceler 1850-1950*. (Çev. A. Şenel). Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Bülbül, K. (2011). “Özgürlük Kavramı ve Modern İdeolojilerin Özgürlük Anlayışları”. *Eskiyeni*, 20, ss. 31–45.
- Çaha, Ö. (2001). *Dört Akım Dört Siyaset*. İstanbul: Zaman Kitapç
- Çaha, Ö. (2006). “Muhafazakar Düşüncede Toplum”. *Liberal Düşünce Dergisi*. 34. ss.15–23.
- Çetin, H. (2004). “Muhafazakarlık: Kasosa Karşı Kozmos”. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*. 1(1). ss. 87–119.
- Duman, F. (2017). *Aydınlanma Eleştirisinden Devrim Karşıtlığına Edmund Burke*. Ankara: Kadim Yayınları.
- Duman, F. (2018). *Demokrasi ve Muhafazakârlık – Gerilim, Risk ve İmkânlar*. Ankara: Kadim Yayınları.

- Ebenstein, W. (2003). *Siyasi Felsefenin Büyük Düşünürleri*. (Çev. İ.Özel). İstanbul: Şüle Yayınları.
- Erdoğan, M. (2004). “Muhafazakârlık: Ana Temalar”. *Liberal Düşünce Dergisi*. 34. ss.5-9.
- Eren, E. K. (2012) *Muhafazakâr Siyaset Anlayışı ve Demokrasi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Feather, N. T. (1979). “Value Correlates of Conservatism”. *Journal of Personality and Social Psychology*. 37(9). ss.1617–1630.
- Heywood, A. (2011). *Siyasi İdeolojiler*. (Çev. Ş. Akın vd.) Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A.(2013). *Siyasi İdeolojiler*. (Çev. A. K. Bayram, vd.). Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2021). *Siyaset Teorisine Giriş*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Karagöz, Y. (2002). “Liberal Öğretide Adalet, Hak ve Özgürlük”. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*. 26. ss.267–295.
- Kirk, R. (2005). Süreklilik ve Değişim. (Çev. F. Çakır). *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 1(4). ss. 12-26.
- Kirk,R. (2020). “Muhafazakârlığın On Prensibi” (Der. Fatih Duman). *Muhafazakârlık Okumaları*, (ss. 41-52), Ankara: Kadim Yayınları.
- Kök, S. (2004). “Muhafazakârlık”. *Liberal Düşünce Dergisi*. Şubat. ss. 117–120.
- Küçükalp, D.(2011). *Siyaset Felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kurt, S. (2006). “Hayek’in Özgürlük ve Adalet Teorisi”. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. 2(3). ss.199–213.
- Mollaer, F. (2004). “Rasyonalist Düşünce Geleneği Karşısında Muhafazakarlık”. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*.1 (2). ss. 158-195.
- Nisbet, R. (2011). *Muhafazakarlık: Düş ve Gerçek*. (Çev. K. Bülbül ve M. Fatih Serenli). 2. Basım. Ankara: Kadim Yayınları.

- Oakeshott, M. (2020). “Muhafazakâr Olmak Üzerine”. (Der. F. Duman). *Muhafazakârlık Okumaları* (ss. 53-86). Ankara: Kadim Yayınları.
- Özipek, B. B. (2004). “Muhafazakâr Siyasetin Temelleri”. *Libreal Düşünce. Bahar*.ss.5–9.
- Özipek, B. B. ve Bülbül, K. (2007). “Robert Nispet’i Okumak”.*Muhafazkar Düşünce Dergisi*. 3(12). ss. 23-34.
- Özipek, B. B. (2017). *Muhafazakârlık Akıl, Toplum, Siyaset*. 4.Baskı. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Özçınar, Ş. (2013). “Doğa-Kültür Karşıtlığı Bağlamında Özgürlük Sorunu”. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*. 20. ss.181–198.
- Öztürk, A. ve Mollaer, F. (2006). “Muhafazakâr İdeoloji ve Rasyonalite”. *I.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergis*.35. ss. 49-72.
- Özyurt, C. (2007). “Muhafazakâr Düşünce”. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 12, ss. 151–180.
- Peter, D. (2010). *British Conservatism: The Politics and Philosophy of Inequality. International Library of Political Studies*. 33. London: I.B. Tauris.
- Phillips-Fein, K. (2011). Conservatism: A State of the Field. *The Journal of American History*, 98(3). ss. 721-743.
- Quinton, A.(1978). *The Politics of Imperfection – The Religious and Secular Traditions of Conservative Thought from Hooker to Oakeshott*, London and Boston: Faber and Faber.
- Sarıtaş, İ.(2019). Fransız Devriminin İki Çocuğu: Liberalizm ve Muhafazakarlığın Temel Kavramlar Üzerinden Mukayesesi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomik Dergisi*. 54(2). ss. 797-810.
- Stanford Encyclopedia. (2015). Conservatism.
<https://plato.stanford.edu/entries/conservatism/#NatCon>.
- Yayla, A. (2015). *Siyaset Bilimi*. Ankara: Adres Yayınları.

Yılmaz, Z. (2007). "Hannah Arendt'in Özgürlük Anlayışı". Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 9(1).ss.227-235.

Extended Abstract

Although conservatism dates back to ancient times as a lifestyle, as a modern ideology it became popular in the enlightenment period. It is possible to say that in the enlightenment period, in which the mind was centered and positive thinking was placed in all kinds of development, facts such as freedom and equality found value in different ideas. Conservative thought differs from other ideologies in the concept of freedom, where an idea or behavior cannot be determined by any other effect and is evaluated only on the basis of the individual's own wishes. Authority figures change the concept of freedom in a dominant way within conservative ideology and reduce freedom to the level of commitment to authority. Freedom, which is shaped by commitment to authority, cannot be freed from political and social authorities. God, the creator of the universe, is the founder of order for conservative thought in the phenomenon of freedom, which conservative thought does not refrain from shaping in God and mystical feelings. It is possible to deal with the similar situation in the case of equality.

Equality is one of the important goals that different ideologies present as a goal. Conservative ideology does not consider equality as an ultimate goal. Inequality is not seen as a problem. In conservative ideology, inequality is considered as a result of social norms and statuses. The hierarchy, which exists within the necessities and limitations of social life, is an indication that the phenomenon of equality cannot be achieved. The pursuit of complete freedom and equality within the boundaries of conservative ideology is not seen as a justification for social life. Conservatism is based on an imperfect and imperfect view of human nature with limited intellectual capacity. Conservative thinking, which replaces reason with prejudice, sees human nature at the root of social and political problems. He argues that human beings, who are incomplete by creation, can be tamed by the brutality of human nature through prejudice and history.

Conservatism appeals to institutions against potentials that lead to personal destructiveness. Among these theories, the state has a privileged position. The state forces individuals to act in cooperation, in the absence of the state, social life also disappears. State; It constitutes the source of society, law and morality. But the power of the state must also be limited. There is a civic spirit balancing the state. Religion has a secondary importance after the state, and in fact, religion is instrumental against the survival of the order and the natural purpose of the state. Conservative political thought; approaches concepts such as change, social progress, innovation and differentiation very cautiously and argues that socially existing values and institutions should also maintain themselves. In this direction, it is stated that human progress and

development will only take place in the historical process by taking into account the past.

For conservatives, freedom is a value that should come after order and not before authority. Burke stated that freedom will only be related to order and that freedom cannot exist without order. Burke argues that one of the most basic things that should be found in a society should be the means of limiting human passions. With these tools, people's will is controlled and their will is limited. The most important and effective of these tools is authority. In case of weakening and weakening of social and political authority, extremism occurs in the society. Maintaining the order, which is important for conservatives, should only be achieved by the authorities. The destruction of the firewall offered by social and political authorities will limit freedoms as much as possible and will offer individuals the opportunity to choose among many options. With the multiplicity of these preferences, radical and sudden changes will always be open to events that can destroy the current order. Even the uncertainty and obscurity that will be created by developments that do not threaten the order is a development that conservative thought does not want to accept. Conservatives do not completely deny freedom of thought. The clearest proof of this is his approach to private property and private enterprise. For conservatives, there is a very close link between private property and freedom. Along with the argument that freedom cannot be mentioned in an environment where there is no private property, conservatives put forward many positive ideas about people's right to own property. The views on the protection of the right to property are indicative of the partial importance given to freedom.

In this study, the concepts of freedom and equality in conservative ideology is examined. The relationship between the concepts of freedom and equality and the authority in the practices in society was also investigated. Conservative ideology, the idea that authority is an important phenomenon for the sustainability of the stability of the society was discussed. As a result, it was stated that an approach loyal to the authority is necessary for the continuation of conservatism within the boundaries drawn by the conservative ideology.

The authority brought by the coexistence of power and legitimacy feels an obligation to exhibit the integrity that will reinforce its existence in the political and social field. On grounds where a legitimate power is an authority, politics is the determinant of decisions about what is right and wrong, what is good and what is bad. After this point, power, as an authority that people accept based on consent, is shaped as an authority. Authority is now deeply felt at every stage of life as a power that directs human life. Individuals in the roles that conservative thought assigns to social actors; family is a part of facts such as tradition, history and religion. They are often part of an organic whole. This approach, which is advocated by conservative thought, can be considered

in parallel with the fact that authority is a spontaneous process. The roles shaped in the movement of social and political life are not available to be changed.